LAUSUNTO

Teuva 12.5.2025

Eduskunnan hallintovaliokunta

Viite: VNS 2/2025 vp
Asia: Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026-2029

Lisätietoja:
osallisuusjohtaja Miika Kataja, miika.kataja@teuva.fi, p. 040 630 2050
kunnanjohtaja Veli Nummela, veli.nummela@teuva.fi, p. 046 850 7700

Teuvan kunta kiittää mahdollisuudesta jättää asiantuntijalausunto valtioneuvoston selontekoon julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026-2029. Lausunnossa on kiinnitetty huomio Teuvan kunnan näkökulmasta ensi sijassa kuntatalouteen liittyviin osiin.

Tiivistelmä Teuvan kunnan lausunnosta

- Työllisyydenhoidon siirto valtiolta kunnille lisää merkittävästi kuntien kustannuksia menojen kompensaatiosta huolimatta
- Hyvinvointialueiden vetäytyminen kunnista tuottaa kunnille suunniteltua enemmän tehtäviä kuntalaisten hyvinvoinnista huolehtimiseksi
- Valtionosuusuudistus ja sote-uudistuksen tasauserien jälkeinen kuntatalous on suunniteltava siten, että voidaan hillitä kuntien välisen taloudellisen eriarvoisuuden kehitystä
- Energiamurrokseen ja vihreän siirtymän investointeihin liittyvä epävarmuus vaikuttaa elinvoiman kehittämiseen ja vähintään epäsuorasti kuntien talouteen

Tiivistelmässä esitetyt kohdat on tarkemmin perusteltu alla.

1) Työllisyydenhoidon siirto valtiolta kunnille lisää merkittävästi kuntien kustannuksia menojen kompensaatiosta huolimatta

Työllisyydenhoidon palveluiden siirryttyä valtiolta kunnille siirtyi kuntien vastuulle poikkeuksellisen suhdanneherkkä palvelusektori. Suhdanneherkkyys vaikuttaa kuntien talouteen siten, että heikon suhdanteen aikana, kuten tällä hetkellä työllisyysalueiden vasta aloittaessa toimintansa, palveluiden kysyntä lisääntyy, mikä tuo vaateita tarjonnan kasvattamiseksi. Nämä palveluntarpeet liittyvät sekä erityisen heikossa työmarkkina-asemassa olevien työikäisten työmarkkinoille saamiseen että huonona suhdanneaikana myös paremmassa työmarkkina-asemassa olevien palveluiden lisäämiseen. Heikossa työmarkkina-asemassa olevien kohdalla kuitenkaan kevyiden toimen, kuten normituksen purkamisen, ei arvioida tuottavan merkittäviä vaikutuksia.

Samanaikaisesti, kun palveluntarve lisääntyy, kasvavat myös kuntien vastuulla olevat työttömyyden maksuosuudet. Näiden kasvuun vaikuttavat erityisesti muuttuneet pelisäännöt maksujen

määräytymisessä, sillä kuntien vastuu aikaistuu. Maksuun määräytyy nyt osa peruspäivärahasta ja ansiopäivärahasta sekä työttömyystuesta työllisyyttä edistävän palvelun ajalta. Tämä vaikuttaa samalla myös kuntien tarjoamiin palveluihin, esimerkiksi työpajatoiminnan ja palkkatukityön kadotessa asteittain työllisyysalueiden palvelusalkuista. Usein kärsijöinä ovat juuri heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevat, joille ei välttämättä ole saatavilla myöskään hyvinvointialueen suunnasta työkykyä ylläpitäviä palveluita ja joiden työllistyminen esimerkiksi Teuvan kaltaisella työmarkkina-alueella ei ole hyvänäkään suhdanneaikana helppoa.

Näiden kahden seikan kerrannaisvaikutuksen johdosta kasvaa kunnilla paine kohdentaa suunniteltua enemmän valtionosuusrahoitusta sekä kunnan verotuloja työllisyydenhoidon palveluihin erityisesti heikon suhdanteen aikana, mikä osaltaan lisännee kokonaisveroastetta ja heikentää ostovoimaa kunnan alueella silloin, kun ostovoiman ja kulutuskysynnän ylläpitämiselle on merkittävin tarve.

2) Hyvinvointialueiden vetäytyminen kunnista tuottaa kunnille suunniteltua enemmän tehtäviä kuntalaisten hyvinvoinnista huolehtimiseksi

Hyvinvointialueet ovat monilla alueilla vetäytyneet kunnista joko keskittyen keskuskaupunkeihin ja kasvukeskuksiin tai muutoin leikanneet aiemmin paikallisesti toteutettuja palveluita tai toimenpiteitä. Tämä on usein tapahtunut silloin, kun hyvinvointialue on pyrkinyt yhdenvertaistamaan palveluitaan. Käytännössä muutos on johtanut siihen, että aiemmin vain paikallisesti toimineet hyvät käytännöt on ajettu alas tai niitä on tarjottu suoraan kuntien toteutettavaksi, jos kyseessä on esimerkiksi ennaltaehkäisevä toiminta. Viime aikoina esimerkkejä julkisuudessa on ollut esimerkiksi Tampereen kaupungin jatkaessa Pirkanmaan hyvinvointialueen lopettamia palveluita, mutta vastaavia esimerkkejä on monessa kunnassa, myös Teuvalla.

Ennaltaehkäisevien palveluiden sekä kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä edistävien palveluiden lopettaminen hyvinvointialueiden säästöpaineiden vuoksi, samanaikaisesti kun kunnille on tullut paine tai jopa kehotuksia järjestää vastaavat tai jopa samat palvelut, on huomioon otettava viimeaikainen vaihe kuntien ja hyvinvointialueiden välisissä suhteissa, joka muuttaa myös kuntatalouden kuvaa.

Kuntalain (410/2015) 1.2 § määrää, että kunnan on edistettävä asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa, mikä antaa kunnille velvollisuuden järjestää riittäviä palveluita, jos hyvinvointialueiden tekemät leikkaukset aiheuttavat merkittäviä aukkoja paikallisessa palveluntarjonnassa ja vaarantavat kuntalaisten hyvinvoinnin. Koska kunta ei pysty järjestämään sosiaali- ja terveyspalveluita, ovat nämä korvaavat palvelut usein tehottomampia ja luonteeltaan joko yleistasoisempia tai aiemmin ennalta ehkäiseviä, primääriprevention tyyppisiä palveluita. Yksi esimerkki on koulujen oppilas- ja opiskelijahuollon henkilöstöresurssien puutteet hyvinvointialueilla, joita moni kunta on joutunut korvaamaan palkkaamalla omia työntekijöitään, kuten kouluyhteisöohjaajia, kouluvalmentajia ja muita oppimista tukevia toimihenkilöitä. Eli järjestämään osin päällekkäistä palvelua kuraattori- ja koulupsykologipalveluiden kanssa.

Myös muihin toimijoihin, kuten sosiaali- ja terveysjärjestöihin, kohdistettavat leikkaukset tuovat aukkoja palveluntarjontaan. Syrjäisemmillä seuduilla, kuten Teuvalla, yksityiset markkinat eivät näissä palveluissa yleensä toimi, joten korvaavien palveluiden järjestäminen jää yksin kunnan harkittavaksi ja tehtäväksi. Vaihtoehtoisesti palvelut jäävät järjestämättä palvelun kysynnästä huolimatta, mikä lisää viime kädessä sosiaali- ja terveydenhuollon vaativampien, korjaavien palveluiden tarvetta.

Teuva

3) Valtionosuusuudistus ja sote-uudistuksen tasauserien jälkeinen kuntatalous on suunniteltava siten, että voidaan hillitä kuntien välisen taloudellisen eriarvoisuuden kehitystä

Valmistellun valtionosuusuudistuksen pitkittyminen ja kysymysmerkit uudistuksen tulevissa vaikutuksissa tuottavat epävarmuutta ja varovaisuutta kuntien taloussuunnitteluun. Samalla pienempien kuntien mahdollisuudet oman taloutensa tasapainottamiseen ovat rajatut. Esimerkiksi, toisin kuin suunnitelmassa mainitaan (s. 72), ei syntyvyyden lasku näy suoraan kunnan palveluiden kustannuksissa, sillä yksikkökustannukset eivät skaalaudu läheskään suoraan oppilas- ja opiskelijamäärän suhteessa, jos kunnalla on esimerkiksi jäljellä enää yksi koulu.

Oppilasmäärät vaikuttavat suoraan valtionosuuslaskentaan, mikä tarkoittaa, että jos lasten määrä on pieni, on opetuksen ja varhaiskasvatuksen yksikkökustannuksia pyrittävä laskemaan. Tämä näkyy vääjäämättä suoraan opetuksen ja palveluiden laadussa, mm. kasvavina ryhmäkokoina ja vähennyksinä tukihenkilöstössä, mikä vaikeuttaa entisestään opetushenkilöstön saantia. Syntyvyyden lasku ei myöskään korreloi väestönmuutoksen kanssa, sillä monessa kunnassa, kuten Teuvalla, ikääntyneen väestön määrä kasvaa suhteessa lapsiin ja nuoriin sekä työikäisiin. Tämä lisää palveluntarvetta monessa muussa palvelussa, jotka eivät ole kunnan peruspalveluiden valtionosuustehtävien mukaisia palveluita, eikä valtionosuusjärjestelmä siten ota nykyisillään huomioon näitä Kuntalain 1 §:ään pohjautuvia vastuita kuntalaisista.

Valtionosuusuudistuksessa tulisi siksi huomioida aiempaa paremmin muuttuva kuntakuva: väestönkehityksen muutos ja väestödemografian muutokset sekä näiden muuttamat palveluntarpeet tavalla, joka tasaisi valtionosuusrahoitusta aiempaa tasapuolisemmin väestömäärältään positiivisesti kehittyvien kasvukeskusten sekä ikääntymiskysymyksen kanssa kipuilevien, syrjäisempien kuntien välillä.

Valtionosuusleikkaukset, kuten pääministeri Petteri Orpon hallituksen kehysriihessä päättämä 75 miljoonan euron valtionosuusleikkaus, siirtyvät usein suoraan sellaisenaan perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen palveluiden rahoitukseen. Näiden osuus kattaa monessa kunnassa merkittävän osan (Teuvalla jopa 60 %) koko kunnan taloudesta, eikä näissä ole usein mahdollisuuksia säästää muuta kuin heikentämällä palvelun laatua. Esimerkiksi normien purku ei välttämättä tuota toivotun kaltaisia vaikutuksia, sillä sivistys- ja opetuspalveluiden rahoitustarve kasvaa samanaikaisesti mm. oppimisen tuen palveluntarpeen kasvun vuoksi, eikä tämä tarve vähene normitusta keventämällä.

Koulut ja oppilaitokset on tunnustettava keskeisiksi elinvoimatekijöiksi kunnissa, sillä ne mahdollistavat työvoiman ja investointien houkuttelua alueelle. Normien purku ei myöskään merkittävästi vaikuta rakennetun infrastruktuurin ylläpidon ja kehittämisen, kuten tiestön hoidon, kustannuksiin. Yhtä lailla toimiva infrastruktuuri on kuntien elinvoimaisuuden tae, jotta yrityksillä on edes välttämättömät toimintaedellytykset toimia kunnissa.

Yksittäisinä huomioina kuntiin kohdistuvista toimenpiteistä voi todeta, että lukio-opetukseen kohdistuva rahoitusleikkaus on kuntien näkökulmasta kestämätön ja se voi vaarantaa lukiokoulutuksen laadun, eikä näitä leikkauksia huomioida selonteossa. Lisäksi EU/ETA-maista tulevien opiskelijoiden poistuminen valtionosuusrahoituksen piiristä voi tuoda kohtuuttomia muutoksia joillekin kunnille. Siksi tämän toimenpiteen kokonaisvaikutukset tulee selvittää tarkasti ennen sen toteuttamista. Liikuntapaikkarakentamiseen kohdennetut säästöt vaarantavat pienten kuntien mahdollisuuksia peruskorjata ja rakentaa liikuntapaikkoja, mikä tuottaa kuntien välistä eriarvoisuutta liikuntapalveluiden tarjontaan.

TEUVAN KUNTA
Puhelin (06) 2413 4000
kunta@teuva.fi
etunimi.sukunimi@teuva.fi
www.teuva.fi

Osallisuus
Rasintie 1 A, PL 25
64701 TEUVA

Oppiminen
Porvarintie 49, PL 25
64701 TEUVA

Elinvoima
Rasintie 1 A, PL 25
64701 TEUVA

4) Energiamurrokseen ja vihreän siirtymän investointeihin liittyvä epävarmuus vaikuttaa elinvoiman kehittämiseen ja vähintään epäsuorasti kuntien talouteen

Moni maaseudun kunta, kuten Teuva, on merkittävässä asemassa energiamurroksessa ja uusiutuvan energian tuotannossa sekä vihreän siirtymän teollisuuden kehittämisessä. Teuvalle on rakennettu tai rakenteilla merkittävää tuuli- ja aurinkovoimaa sekä akkuvarantoja. Lisäksi alueella on suunnitteilla uusiutuvaan energiaan tukeutuvaa teollisuustuotantoa ja lähelle suunniteltua vetyputkea hyödyntävää vihreää teollisuutta.

Energiamurros ja uusiutuva energia on merkittävässä roolissa Teuvan kuntatalouden tulevaisuudenkuvissa mm. kiinteistöverotuottojen, rakentamisaikaisten alueelle kohdistuvien tulovirtojen sekä palveluiden kysynnän kasvun ja kuntaan sijoitetun pääoman kautta. Tuottojen vaikutus kunnan talouteen on huomattava. Uusiutuvaan energiaan liittyvien pelisääntöjen epävarmuustekijät ja toistuvat politiikkamuutokset ovat kuitenkin tuottaneet sijoittajien ja rakentajien toimintaan sen kaltaista varovaisuutta, mikä voi viivyttää tai estää hankkeiden toteutumista. Myös valtionosuusuudistukseen kaavaillut, kiinteistöverotuloihin kohdistuva muutokset tuottavat epävarmuutta kuntien kaavoituksen ja maankäytön suunnitteluun, mikä osaltaan voi hidastaa tai jopa estää hankkeiden toteuttamista.

Uusiutuvan energian rakentamiseen ja energiamurroksen edistämiseen tulee saada pitkäjänteisyyttä sekä sijoittajien ja rakentajien tulevaisuudenuskoa lisäävä toimintailmapiiri ja selkeät pelisäännöt.

TEUVAN KUNTA

Veli Nummela
kunnanjohtaja

Miika Kataja
osallisuusjohtaja

TEUVAN KUNTA
Puhelin (06) 2413 4000
kunta@teuva.fi
etunimi.sukunimi@teuva.fi
www.teuva.fi

Osallisuus
Rasintie 1 A, PL 25
64701 TEUVA

Oppiminen
Porvarintie 49, PL 25
64701 TEUVA

Elinvoima
Rasintie 1 A, PL 25
64701 TEUVA